

دلوي اختر او قرباني احکام

تاليف :

مفتی اعظم پاکستان حضرت مولانا مفتی محمد شفیع صاحب
دیوبندی رحمۃ اللہ علیہ

پښتو زباره :

محمد احمد الحقانی الافغانی بَنَّ عَلِیٰ

به اهتمام

مولوی عصمت اللہ آخندزادہ

مکتبہ رحیمیہ ، کاسی روڈ ، کوئٹہ

03222423258 :

دلوی اختر او قربانی احکام

دریپ (۳) بیلا بیلی رسالی

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحِرْ (الکوثر : ۲)

۱ دلوی اختر او قربانی احکام

مع رسالتہ

۲ رفع التلاہی عن جلوہ الاضاحی

قالیف :

مفتی اعظم پاکستان حضرت مولانا مفتی محمد شفیع صاحب دیوبندی رحمۃ اللہ علیہ

سرہ دیوپ بلی رسالی

۳ مسائل چرم قربانی

قالیف :

حضرت مولانا مفتی محمد رفیع عثمانی صاحب (حفظہ اللہ) صدردار العلوم کراچی

پښتو ڈیاڑہ :

محمد احمد الحقانی الأفغانی عزیز اللہ علیہ

به اهتمام

مولوی عصمت اللہ احمدزادہ

مکتبہ رحیمیہ ، کاسی روڈ ، کوئٹہ

03222423258 :

تولحق محفوظی

©All Rights Reserved

لومړی چاپ

۱۴۲۹ شوال \ ۱۳۰۸

Maktabah Rahimiyah

Publishing Organization

مکتبہ رحیمیہ

خپروندیہ ټولنہ

کاسی روڈ ، کوئٹہ ، پاکستان ، گرخنده تلیفون شمیرہ : 03222423258
العلم کمپیوٹرز، کوئٹہ پاکستان، گرخنده تلیفون شمیرہ : 03218016371

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دلوي اختر او قرباني احکام

[الحمد لله وكفى وسلام على عباده الذين اصطفى . أما بعد :]

دڏي الحجى دعشرى فضائل :

محمد (ﷺ) فرمایلی دی چی دالله دعبدات لپاره دڏي الحجى له عشرى نه بله کومه بنه زمانه نسته. پدی کي یوه ورخ روژه ديوه کال له روژی سره برابره ده او یوه شپه عبادت کول دقدر دشپي دعبدات په برابر دی. (ترمذى وابن ماجه). دقرانکريم په سوره والفجر کي الله تعالى په لسو شپو قسم ياد کريدي. هغه لس شپي دجمهورو په وينا همدغه دعشره ذي الحجى شپي دی. خصوصاً نهم تاريخ، يعني دعرفى ورخ او دعرفى او اختر ترمينئ شپه هم په دغنو ټولو ورخو کي خاص فضيلت لري، عرفه يعني دڏي الحجى په نهمه روژه نيوول دتير سوی یوکال او راتلونکي یوکال لپاره کفاره ده. او داختر په شپه په عبادت کي مشغول کيدل دډير زييات فضيلت او ثواب موجب دي.

دتشريق تكبير :

((الله اکبر، الله اکبر لا الله الا الله والله اکبر الله اکبر والله الحمد)) دعرفى په ورخ يعني دنهم تاريخ له سهار نه دديار لسمى ورخى ترمذى گر پوري له هرلمونئ خخه وروسته په اوچت آواز سره یوئل داتکبير ويل واجب دي. فتوی پردي ده چي په

جماعت سره لمونخ کوونکی اوخان ته لمونخ کوونکی دواوه په دی کی برابردي، همدغسى پرسپى اوښو دواوه باندي واجب دي. البتنه بسخه دي په اوچت اواز تكبير نه وايى بلکى په کراره دي ووايى (شامى).

خبرتىا

دغه تكبيرات باید په متوسط اواز سره وويل سى ڏير خلک پدی کي غفلت کوي او بالكل بى نه لولى اويايى ڏير په کراره لولى ددى اصلاح ضروري ده.

داختر لمونخ

دلوي اختر په ورخ دغه کارونه مسنون دی. سهار وختى له خوبه پاخيدل، غسل او مسواك وهل. پاك او صفا لباس اغostel، خوشبو لگول، داختر له لمونخ نه وړاندی خه نه خورل. عيدگاه ته دتللو په وخت په اوچت اواز سره تكبيرونه ويل. داختر لمونخ دوه رکعته دي. خوله نورو لمونخونو سره يى صرف دومره فرق دي چى پدی کي په هر رکعت کي دننه دری دری تكبيرونه زيات دي.

په لوړې رکعت کي دسبحنک اللهم له ويلو نه وروسته اوله قرائت نه مخکي، او په دويم رکعت کي له قرائت نه وروسته په دغو زياتو تكبيرونو کي ترغوبرونو پوری دلاسونو رسول ضروري دي. په لوړې رکعت کي دي له دوه تكبيرونو نه وروسته لاسونه حورېند کړي له دريم تكبير نه وروسته دی لاسونه وترې. په دويم رکعت کي دي له دری واره تكبيرونونه وروسته لاسونه حورېند ونيسي په خلورم تكبير کي دي رکوع ته لارېشى. داختر دلمونخ نه وروسته دخطبى اوريدل سنت دي.

قرباني

قرباني يو مهم عبادت دي او دا سلام له شعائر و خخه دي. دجالهليت په زمانه کي هم دا عبادت ګنل کيدي مګر دبتانو په نوم به يى قريانى کوي. تراوسه پورى په نورو مذاهبو کي قرباني درسم په توګه ادا کيږي يا دبتانو په نوم اويا هم دمسیح عليه السلام په نوم قرباني کوي. الله جل جلاله په انا اعطيناک سوره کي محمد ﷺ ته حکم ورکړیدي چې خرنګه لمونخ له الله نه علاوه دبل چا لپاره نسي کيدي

قربانی هم دالله په نوم کول پکار دی د: فصل لربک و انحر همدغه مفهوم دی. په یو بل ایت کی همدغه مفهوم په بل عنوان سره داسی بیان کریدی:
 «ان صلاتی و سنکی و محبیا و مماتی لله رب العلمین» تفسیر ابن کثیر.
 محمد (ص) له هجرت نه وروسته لس کاله په مدینه منوره کی قیام وکړ . هر کال به یې قربانی کوله. لدینه معلومه سوه چې قربانی یوازی دمکی معظمی لپاره مخصوص نه ده بلکی پر هر چاباندی په هر بشار کی دشرطو له تحقق نه وروسته واجب دی (ترمذی) محمد (ص) به مسلمانانو ته دقربانی تاکید کوي. لهذا د جمهورو مسلمانانو په نزد قربانی واجب ده.) ی

لوستلو سره روژه او دروژی په نیولو سره لمونځ نه ادا کېږي همدغه رازدزکات په ورکولو سره حج نه ادا کېږي. همدغسى د صدقى په خیرات کولو سره قربانۍ نه ادا کېږي. درسول الله ﷺ ارشادات او تعامل او بیا د اصحابو تعامل پردي باندی ګواه دی.

د قربانۍ وخت

په کومو قرييو او بنارونو کې چې د جمعي او اختر لمونځونه جائز دی هلتہ داختر دلمونځ نه وړاندی قربانۍ کول جائز نه دی. که چا دلمونځ نه وړاندی قربانۍ وکړه نو پرهغه دوباره قربانۍ لازمه ده. البتہ په کوچنيو کلييو او باندو کې چې هلتہ د جمعي او اختر لمونځونه نه کېږي نودا خلک دلسم تاريخ صحیح صادق نه وروسته قربانۍ کولي سی. همدغسى که چېږي د کوم عذر له کبله داختر لمونځ په لوړۍ ورخ ادا نکړي سی نو داختر لمونځ دوخت تيريدو نه وروسته قربانۍ صحیح ده. (درمختر)

مسئله: قربانۍ دشپې په وخت کې هم جائز ده مګر بهتر نه ده (شامی).

د قربانۍ خاروي

سرلى، پسه او مې د دیوه سپری له طرف نه قربانۍ کیدی سی، غوا، غوايې، مېښه، خنډا، او اوښن کې دا ووه کسانو د طرف نه یو بس دی. پدی شرط چې د ټولو نیت د ثواب لپاره وی د چا نیت یوازی د ګونبى خورلو لپاره نه وی.

مسئله: وزګړي او بزه باید پوره دیوه کال وی که مې او پسه دومره چاغ او خورب وی چې دیوکال د عمر په اندازه بېکاره سی نو هغه هم جائز دی، غوا، غوايې، مېښه، او خنډا باید د دوو کلو وی او د اوښن عمر پنځه کاله ضروري دی. له د غو عمرونو خڅه د کم عمر خاروي قربانۍ نه صحیح کېږي.

مسئله: که چېږي د خارويو خرخونکی د خاروي پوره عمر وښې او د ظاهري حالت نه د هغه د خبرو تکذیب نه کېږي نو د هغه پر خبرو اعتماد جائز دی.

مسئله: د کوم خاروي بېکرونې چې پیدائشی نه وی یا له مینځ نه مات سوی وی د هغه قربانۍ جائز دی. خوکه بېکرونې یې له بیخ نه مات سوی وی د هغه اثر پر د ماغ باندی کیدل لازم دی نو د هغه قربانۍ صحیح نه ده (شامی).

- مسئله:** د خصى وزگپى قربانى نه يوازى چى جائز بلکى افضل دى. (شامي).
- مسئله:** د روند، كون او گوه خاروى قربانى صحيح نه ده، همدغسى دداسى ناروغ اولاغر خاروى چى دقربانى ترئاى پورى پخپلو پىنسو نسى تللې دهه قربانى هم نه كىبى. (شامي)
- مسئله:** د كوم خاروى چى لە دريمى حصى نه كمە حصە غورپ يا لكى پريكرل سوی وي دهعه قربانى نه كىبى. (شامي)
- مسئله:** د كوم خاروى غابسونه چى بالكل نه وي يا زياتره بى نه وي دهعه قربانى جائز نه ده (شامي، درمختار) همدغه راز دكوم خاروى غورپونه چى پە پيدائىشى ۋول بالكل نه وي دهعه قربانى هم صحيح نه ده.
- مسئله:** كە چا خاروى بالكل صحيح او سالم اخستى و. بىا داسى عىب پىكبىسى پىدا سو چى قربانى ورباندى نه كىدە نو كە خريدار غنى او صاحب نصاب نه دى نو دهعه لپارە ددغە عىب دار خاروى قربانى جائز ده. او كە چىرى داشخص غنى او دنصاب مالك دى نوپر ھە لازم دى چى ددغە خاروى پە بدل كى بل خاروى قربانى كىرى. (درمختار وغىرە)

دقربانى مسنونە طريقة

دقربانى خپل مال پخپل لاس ذبح كول افضل دى. كە چيرته پخپلە ذبح نسى كولى نوپە بل چا باندى بى ذبح كولى سى مگر ذبح پە وخت هلته دده حاضرى او موجودگى افضل دى.

مسئله: دقربانى نيت صرف پە زړه کى كول كافى دى. پە ژبه ويل ضرورى نه دى البتە د ذبح پە وخت بسم اللہ اللہ اکبر ويل ضرورى دى.
داستن دى چى كله خاروى ذبح لپارە مخ پە قبله ھملوی نودا آيت شريف دى ولولي:

((إِنِّي وَجَهْتُ وَجْهِي لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ حَنِيفًا وَمَا آتَانِي إِنَّ الْمُشْرِكِينَ * إِنَّ

صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ *))

اولە ذبح نه وروستە دى دغە دعا، ولولي:

((اللَّهُمَّ تَقْبَلْهُ مِنِّي كَمَا تَقَبَّلْتُ مِنْ حَبِّيْكَ مُحَمَّدٍ وَّخَلِيلِكَ إِبْرَاهِيمَ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ)).

دقربانی آداب:

دا افضل دی چى دقربانی خاروی له خو ورخى ورپا ندى نه وساتل سى.

مسئله: دقربانی دخاروی نه شيدى لوشل يا دهغه ورئ او وينستان پري كول جائز ندى او كه چا داكار و كړ نو هغه دى ددى په عوض کى صدقه ورکړي او دا ورباندي واجب دی. (بدائع).

مسئله: دقرباني نه ورپاندي دى چاره بنه تيره کړي او يو خاروی دى دبل خاروی په ورپاندي حلال نکړي. له حلالولو نه وروسته دى دخرمن ايسنلو او دغونښي په توقي کولو کى له تلوار نه کار نه اخلى بلکى دومره صبر دی و کړي چى خاروی بنه يخ سى.

متفرق مسائل

دا ختر له لمونځ نه ورپاندي قربانی کول جائز نه دى. ليکن په کوم بسار کى چى په مختلفو ئایيونو کى دا ختر لمونځ کېږي نودښار په هرځاي کى چى دا ختر لمونځ وسى نو په ټول بسار کى قربانی جائز. کېږي. (بدائع)

مسئله: که چيرى دقربانی دخاروی نه دذبح خخه مخکي بچى پيداسو يا دذبحى په وخت له ګډه نه يې ژوندي بچى ووتى نو هغه دى هم ذبح کړل سى. (بدائع) پرکوم شخص باندي چى قربانی واجب وي که هغه دقربانی خاروی و اخستي او بيا ورڅه ورک سو يا چا ورڅه غلا کړي او يما مړ سو. نو پرهغه واجب دی چى دهغه پرځاي بله قربانی و کړي او که له دويمى قربانی نه وروسته دقربانی لوړۍ خاروی پيداسي نو غوره داده چى هغه دى هم قربانی کړي. ليکن دهغه قربانی پرده باندي واجب نده که چيرى يوسرۍ غريب وي او قربانی ورباندي واجب نه وي مګر په نفلې توګه هغه دقربانی لپاره خاروی و اخستي مګر هغه مړ سو او يما ورک سو نو پرهغه دويمه قربانی واجب نه ده. خوکه دغه ورک سوی خاروی دقربانی په ورڅو کى پيداسو نو دهغه قربانی کول واجب دی. او که

دقریانی له ورخو نه وروسته پیدا سی نو دغه خاروی یا ددی قیمت صدقه کول
واجب دی (بدائع).

دقربانی غوبه

۱. که په یو خاروی کی خوتنان شریک وی نو دغه غوبه دی په ترازو سره
تقسیم کړی سی نه په اندازی او اتکل سره.
۲. غوره داده چې دقربانی غوبه دری حصی سی یوه حصه دی دخپل اهل او
عیال لپاره وساتی. یوه حصه دی پرڅلوانو او عزیزانو باندی تقسیم کړی. او یوه
حصه دی پرفقراو او مساکینو وویشی. او د کوم سړی عیال چې زیات وی نو هغه
توله غوبه هم دخپل عیال لپاره ساتلی سی.
۳. دقربانی دغوبنی خرڅول حرام دی.
۴. ذبح کوونکی ته دقربانی له غوبنی او خرمن نه اجرت او مزدوری ورکول جائز
ندی. بلکې لدینه علاوه دی اجرت ورکړی سی.

دقربانی خرمن

۱. دقربانی خرمن پخپل استعمال کی راولپ لکه جای نماز جورول یا ډولچه او
بل خه ترینه جور کړی سی جائز دی. خوکه دایی خرڅ کړی نو دغه قیمت دخپل
خان لپاره نسی خرج کولی بلکې صدقه کول بی واجب دی. او د صدقی له نیت نه
پرته دقربانی خرمن خرڅول هم جائز ندی (عالملګیری).
۲. دیو خدمت په عوض کی دقربانی خرمن ورکول جائز ندی لهذا دمسجد مؤذن
یا امام ته دغه دامامت په اجرت کی ورکول جائز نه دی.
۳. ددینی مدارسو غریب طالبان ددغو خرمنو بهترین مستحق دی ئکه چې پدی
کی د صدقی ثواب هم دی او د دین خدمت هم مګر مدرسینو او ملازمینو ته لدینه
معاش او تنخواه ورکول جائز ندی.

والله الموفق والمعین.

بنده محمد شفیع عفا الله عنہ کراچی

رفع التلاهي

عن
جلود الاضاحي

دقربانی دخرمنو احکام

بسم الله الرحمن الرحيم.

نحمده ونصلی علی رسوله الکریم.

سوال:

خه وائی ددین علماء او دمتین شریعت مفتیان پدی مسئله کی چی دقربانی دخرمن په متعلق حینی بریلی علماء وائی چی قربانی کوونکی سپی یا پخپله خرمن اویا دثواب په نیت خرمن خرخه کړی او دمدرسی مهتمم یاد مسجد متولی ته بې ورکړی او بیا هغوي دا خرمن خرخه کړی او ددی قیمت په مدرسه یا مسجد کی دتنخوا په توګه چاته ورکوی یا له تنخوا نه بغیر بې مصرف کړی جائزدی ایا دا مسئله صحیح ده؟ که صحیح نه وی نو مدلل حواب را کړئ ترڅو پرمخالف باندی حجت قائم سی او قوم له گمراہی نه محفوظ پاتی سی. بینوا تؤجروا فقط.

حواب:

(۱) ((فی العالِمَگیریة یتصدق بجلدها ویعمل مه نحو غربال وجراب (الى قوله) ولا یبیعه بالدارهم لینفق الدرارم على نفسه وعياله واللحم بمنزلة الجلد فی الصحيح حتى لا یبیعه بما لا ینتفع به الا بعد استهلاکه ولو باعها بالدارهم لیتصدق بها جاز لانه قربة کالتصدق کذا فی التبیین وھکذا فی الهدایه والکافی (عالِمَگیری کتاب الاوضحة باب ۷ ص ۳۱۳ ج ۵).

(۲) وفي الهدایة لوباع الجلد او اللحم بالدارهم او بما لا ینتفع به الا بعد استهلاکه

تصدق بثمنه لأن القربة انتقلت إلى بدلها. ص ٤٣٤ ج ٢ وفي حواشى الهدایة من الكافى: انتقلت القربة إليه فوجب التصدق.

(٣) وفي الدر المختار فإن بيع اللحم والجلد به أى بمستهلك أو بدراهم تصدق بثمنه ومفاده صحة البيع مع الكراهة واقرئ الشامى ص ٢٢٨ ج ٥.

(٤) وفي البدائع لا يحل بيع جلدها وشحمة ولحمة (إلى قوله) من الدراديم والدنانير والماكولات والمشروبات ولا أن يعطى أجر الجزار والذابح منها لما روى عن رسول الله ﷺ انه قال من باع جلد اضحية فلا اضحية له (إلى قوله) فإن باع شيئاً من ذلك نفذ بيته عند أبي حنيفة و محمد (رض) وعند أبي يوسف لا ينفذ لما ذكرنا فيما قبل الذبح ويتصدق بثمنه لأن القربة ذهبت عنه فيتصدق به ولا أنه استفاده بسبب محظوظ هو البيع لا يخلو عن خبث فكان سبليه التصدق

(بدائع ص ٨١ ج ٥).

(٥) وفي الخلاصة و لاباس ببيعه بالدراديم ليتصدقها وليس له أن يبيعه بالدراديم لينفقها على نفسه ولو فعل ذلك يتصدق بثمنها. خلاصة الفتاوى ص ٣٢٢ ج ٤).

(٦) وفي البحر ويأكل من لحم الأضحية ويؤكل ويدخر (إلى قوله) وجاز أن يأكل منه وهو غنى فلا ولی أن يجوز له اطعام غيره وإن كان غنياً انتهى. ثم قل ولا يبيعه بالدراديم لينفق الدراديم على نفسه وعياله (إلى قوله) ولو باعها بالدراديم ليتصدقها جاز لأنه قربة كالتصدق بالجلود واللحوم وقوله عليه السلام من باع جلد اضحية فلا اضحية له يفيد كراهيّة البيع واما البيع فجائز لوجود الملك والقدرة على التسليم .

(بحر ص ١٧٨ ج ٨).

* * *

له پورتنيو عبارتونو خخه دقرباني دخرمن او غوبنې په اړه دغه احكام ثابت سول:

(الف) ترڅو پوري چې غوبنې او خرمن موجود وي نوپدی کې قرباني کوونکۍ ته

دری ڏوله اختيار شرعاً حاصل دي.

(۱) پخپله د خورى او استعمال دي کري.

(۲) په نورو غنى دوستانو باندي خورل او استعمالول بي.

(۳) په فقراو او مساکينو باندي صدقه کول لکه چي دبهر له شپرم لمبر عبارت خخه معلوم سوه، همدغه راز په قرآنی آيت کي منصوص دي: فکلوا منها واطمعوا الباس الفقير .

(ب) که چيرى دقرباني غونبه ياخermen (دمختار قول په مطابق) دنقدو پيسو په عوض يادداسي خيز په عوض کي خرڅ کري چي له هغه نه گتيه پورته کول دهه داصل دپاك کيدو په صورت کي ممکن نه وي لکه دخوراک خبناك خيزونه نو پدی صورت کي صرف دريم صورت تاکل کيربي يعني صدقه کول بي واجبيه پخپله خورل اويا غنيانو ته ورکول بي جائز نه دي برابره خبره ده چي دصدقی په نيت بي خرڅ کري وي يا پخپله دخوراک خبناك لپاره په هر حال دهه صدقه کول واجب دي لکه چي په مذكوره عبارتونو کي ددي تصريح موجوده ده بالخصوص په پنهم عبارت او دبهر شپرم لمبر عبارت کي دا په وضاحت سره مذكور دي.

(ج) داهم معلوم سوه چي دقرباني دغونبي يا دقرباني دخرمن خرخول پدی شرط چي نيت بي دصدقی لپاره وي نو جائز دي او که دخپل خوراک خبناك لپاره بي خرڅ کوي وي نو گناه ده خوبيع بي صحيح ده لکه چي په هدايه او بدايه کي ددي تصريح موجوده ده.

پاته سو داشك چي که چيرى دقرباني دغونبي او خرمن خرخول گناه ده نوبيع بي خنگه صحيح کيربي داهسي عاميانه شک او شبه ده کوم سړي چي له حنفي فقه سره خه مناسبت لري هغه داسي شبه نسي کولي. ټکه چي په حنفي فقه کي سلګونه مثالونه اونظائر ددي لپاره موجود ده چي د فعل دناجائز کيدو با وجود عقد يي صحيح کيربي لکه چي د جمعي له اذان نه وروسته بيع او شراء شرعاً ناجائز او گناه دي مګر که چا داکار وکړ د گناه با وجود بيع يي صحيح او نافذه ده. او مبيع دده په مليكت کي رائحي، لدینه علاوه نور سلګونه مثالونه په فقه کي موجود ده. داسي شک هغه خوک کولي سی چي ياخو بالکل له فقه نه ناخبره وي اويا ترينه منکروي لنډه دا چي که چيرى دخپل استعمال په نيت يي خرڅ کري نو د گناه با وجود بيع يي صحيح کيربي او د هغه دقیمت صدقه کول په دواړو

صورتونو کي واجب دى لکه چي دخلاصى او بحر له ۳ نمبر عبارت خخه معلوم سوه.

او ددى تفصيل له کبله دفهاو دعبارتونو او د بيع دممانعت دحدیشونو ترمینئخ تعارض هم رفع سو. خکه چي حدیث دهغه چا لپاره ممانعت کریدی چي دخپل خوراك او خبناك لپاره يي خرخوي او خوك چي يي پرفقيرانو باندي دصدقی په خاطر خرخوي هغه پدی کي داخل نه دی.

کله چي له پورتنى عبارت خخه دا واضحه سوه چي دقرباني دخرمن له خرخولو نه وروسته دهغه دقیمت صدقه کول واجب دی. برابره خبره ده چي دصدقی کولو په نیت يي خرخ کري وي. اوکه دخپل ذاتی استعمال لپاره. او دا هم واضح سوه چي دابه صرف پرفقراو او مسکینانو باندي مصرفولی سی نه په اغنياو. لکه چي په خلاصه کي راغلى دی:

((وفي مجموع النوازل قوله عليه الصلة والسلام لا تحل الصدقة لغنى ولا فقير بنى هاشم محمول على الصدقة الواجبة (إلى قوله) أما اذا اطلق لفظ الصدقة فهى صدقة واجبة (خلاصة الفتاوى ص ٢٤٥ ج ١) وفي رد المحتار وهو (يعنى مصرف الزكاة) مصرف ايضا لصدقة الفطر والكافرة والنذر وغير ذلك من الصدقات الواجبة كما في القهسانى. (شامى ص ٦٣ ج ٢)

له پورتنى ليکنی خخه معلوم سوه چي که چيری دقرباني خرمن خرخه کړل سی نو دهغه دقیمت صدقه کول واجب ګرځی او دابه یوازی فقرا او مسکینانو ته ورکول کيرې نه غنيانو ته خکه چي دصدقی حقیقت دادی چي یو مسکین ته له خه عوض نه پرته ورکړل سی. که په تنخواګانو کی ورکړل سوه نودا دهغه مزدوری او معاوضه سوه اوکه غنی ته ورکړل سوه نو هغه په حقیقت کی هبه سو اکر چي لفظاً ورته صدقه وویل سی.

خوکه غوبنه او خرمن پخپله په کورکی وخورل سی اویا استعمال کړل سی اویا کوم غنی سړی ته چي ورکول بې شريعت جائز کریدی هغه هم پدی حبیثیت سره چي دحدیث په نص سره دا دالله تعالی له طرف نه دبنده ګانو لپاره میلمستیا ده او بنکاره خبره ده چي میلمنو ته دخورلو څکلو اجازه وي نه ورباندي دخرخولو. همدغه خبره په بدائع کي په لاندینیو الفاظورا غلی ده:

((ولانها من ضيافة الله تعالى عز شأنه اللتي اضاف بها عباده وليس للضيف ان يبيع من طعام الضيافة شيئاً ، بداع ص ٨١ ج ٥))

او په بريلوي فتوی کي چي خومره عبارتونه پيش کړل سويدى له هغو نه په يولفظ کي هم ددي ثبوت نه ترلاسه کيرې چي دقرباني خرمن له خرخولونه وروسته هم اغنياوه ورکول جائز دي بلکي دهغو له تولو عبارتونو خخه صرف همدا معلومېږي چي دقربيانى غونبه او خرمن بعینه غنيانو ته هم ورکول جائز دي او پدې کي هيڅوک ورسره اختلاف نه لري. او د ابي داود حدیث: فکلوا وادخرروا واتجرروا کي که چيرۍ (اتجرروا) بتاء المُسْدَدَة روايت هم ومنل سی نوزيات نه زيات لدینه دخرخولو اجازه ثابتېږي، بیا پدې کي دقیمت حکم ندي بيان سوي. ثانياً دواتجرروا معنی هم علامه ابن الاثير رحمه الله په نهايې کي صدقه ورکول بيان کړیدي. لفظه وحدیث الاضاحی کلوا وادخرروا واتجرروا ای تصدقوا الطالبين الاجر. همدغه راز دحدیث بل روايت دهمدغی معنی تائید کوي چي په مسلم کي دعائشه (رضي الله عنها) په روايت سره مذكور دي:

(كلوا وادخرروا وتصدقوا) تخریج هدایه ص ٢٧٨ ج ٢. لدینه معلومه سوه چي دابوداود په حدیث کي صحیح روايت واتجرروا په همزی سره دي.

دھواب خلاصه او لنډينز

دھواب خلاصه داده چي دقرباني خرمن له خرخولونه وړاندی ته هم پخپله استعمالولی سی او اغنياوه ته یې هم په هديه کي ورکولی سی او په فقراو او مسکینانو باندی هم صدقه کولی سی. خو که په پيسو یې خرڅه کړي وي که خه هم هغه یې په هر نیت خرڅه کړي وي دهغه صدقه کول واجب دي او دا به صرف فقرا او مسکینانو ته ورکوي. اغنياوه ته ورکول یا ملازمینو او مدرسينو ته په تنخواګانو کي ورکول جائز ندي. والله سبحانه وتعالى اعلم

كتبه

احقر محمد شفیع غفرله

خادم دار الافتاء دارالعلوم دیوبند ۱۳۵۰ هـ

بسم الله الرحمن الرحيم

دقربانی دخمنی مسائل

مؤلفه :

حضرت مولانا مفتی محمد رفیع عثمانی صاحب، صدردار العلوم کراچی

الحمد لله وكفى وسلام على عباده الذين اصطفى.

کله چی دقربانی خرمن خرخه نسی نو شریعت قربانی کووننکی ته په دی کی خو اختیاره ورکریدی، لیکن په خرخولو سره یې په اکشرو صورتونو کی دقیمت صدقه کول واجب گرئی، په بعضو صورتونو کی نه واجبیږی، دلته ددې ټولو مسائلو ضروري تفصیل بیانیږی.

دپوست احکام

۱. دقربانی پوست دخپل ئان او اهل او عیال په استعمال کی راول جائز دی، مثلاً جائی نماز، دكتابو جلد، مشکیزه، غړکه، سترخوان، جرابی، بوټونه او نور هر شی ورڅخه جوړولی او استعمالولی سی، بې له کراحته جائز دی.

(هدايه و در مختار)

لیکن ددې شیانو په کرايه ورکول جائز نه دی، که یې چیری په کرايه ورکړي نو کمه کرايه چی په بدل کی ورکول سی دهغې صدقه کول واجب دی.

(شامی و عالمگیری)

۲. داهم جائز دی چی پوست یا دهغه خخه جوړ سوی شی یو چاته په هبه کی (بې له معاوضې) ورکړي، هر چاته چی یې ورکړي برابره خبره ده که هغه سید وی،

مالداروی، یا خپل مور اوپلار ته بی ورکړی، یا بی خپل اهل او عیال ته ورکړی، یا بی یو بیگانه یا قریب ته ورکړی، کافروی او که مسلمان، بی له عوضه بی هر چاته ورکول جائز دی.

(هدايه ، عالمګیری ، امداد الفتاوی)

۳. فقراء او مساکینتو ته بی هم په خیرات کی ورکولی سی، مګر دا مستحب او بنه خبره ده، واجب نه دی.

(بحر ، عالمګیری)

۴. دقربانی پوست، غوبنۍ، وازګه، وړۍ، دلبند، اونور، یعنی دقربانی دحیوان هر یو جزو هیڅ چاته هم په عوض کی ورکول جائز نه دی، که بی چیری ورکړی نو ددې دقيمت صدقه کول واجب دی.

(هدايه ، عالمګیری ، امداد الفتاوی)

۵. دقربانی دحیوان خل، رسی، او تار کم چې په غاره کی وي، هغه هم یو چاته دخدمت په عوض او بدله کی ورکول جائز نه دی، ددې شیانو خیرات کول مستحب دی.

(شامی، عالمګیری، هدايه و عزیز الفتاوی)

دقربانی هر شی قصاب یا نورو ته هم ده ګه په مزدوری کی ورکول جائز نه دی، ده ګه مزدوری جلا ورکول پکار دی.

(هدايه ، دُرمختار)

امام او مؤذن ته بی هم دحق الخدمت په طور ورکول جائز نه دی، دحق الخدمت او معاوضې خخه بغیر بی هر چاته ورکولی سی، امام او مؤذن ته بی هم ورکولی سی.

د پوست دقيمت احکام

۶. دقربانی پوست یا ده ګه خخه دجور سوی شی په خرڅولو کی دا تفصیل دی چې که بی چیری هغه دروپیو په بدله کی خرڅ کی نو ده ګه پیسو صدقه کول واجب دی، دارنګه که بی چیری دیو بل داسی شی په بدله کی خرڅ کی چې هغه باقی پاته کېږي او په استعمال کی نه رائی، یعنی چې ددې پوست په بدله کی

دنه اخيستلو په صورت کي دهجه خخه فائده نسي اخيستي، مثلا دخوراك او چينياك شييان، تيل، پتارول، رنگ، روغن او داسي نور شييان، نوکله چي يې د پوست په بدله کي دا شييان رانيل نو ددي شييانو صدقه کول هم واجب دي، دا د فقرآو او مسکينانو حق دي، او په خپله يې مصرف کول جائز نه دي.

(هدايه، بداع، امداد الفتاوي)

ددې شييانو په بدله کي دقرباني پوست په دې نيت خرخول چي هغه په خپل استعمال کي راولي مکروه هم دي، دصدقه کولو په نيت سره يې په خرخولوکي مضائقه نسته، ليکن په هرنيت سره چي يې خرڅ کړي بيع نافذه او جاري کېږي، او ددې شييانو صدقه کول په هر صورت کي واجب دي.

(بحر، درمخختار، عالمگيری)

اوکه چيرى دقرباني پوست، يا ددې خخه جور سوي شى ديو داسي شى په بدله کي خرڅ کړي کم چي باقى پاته کېږي او په خپل استعمال کي يې راولي يعني چي دپوست دخرخولو بغیر دهجه خخه فائده حاصلېري مثلاً کېږي، لوښي، ميز، چوکۍ، كتاب، قلم او نور، نو ددې شييانو صدقه واجبه نه ده، بلکه ددې هم هغه حکم دي کم چي مخکي دپوست په بيان کي تير سو، چي په خپله يې په خپل کار استعمالولي سى، بل چاته هبه (په بخښه، بې له عوضه) ورکولى سى، او خيرات کول ټول جائز دي.

(هدايه، بداع، درمخختار، امداد الفتاوي)

بيا که چيرى دا شييان په روپو، يا دخوراك او چينياك، او دخرخيدونکو شييانو په بدله کي خرڅ کړي، نو ددې په بدله کي دحاصلو سوو شييانو دقيمت صدقه کول واجب دي.

(امداد الفتاوي ج ۳ ص ۵۷۳)

صرف

۷. مخکي، او وروسته چي په کمو کمو مسائلو کي دصدقه کولو واجب کيدل بيان سويدى هغه صدقه صرف هغو مسکينانو ته ورکول کېږي کمو ته چي زکاه ورکول درست دي، کمو خلګو ته چي زکاه ورکول جائز نه دي، هغو ته دا صدقه هم نه ورکول کېږي، تفصيل يې منځ ته په مسائلو کي راروان دي.

(امداد الفتاوی ص ٥٣٦ و ٥٦٦ ج ٣)

٨. دچا په ملکیت کی چی دومره مال وی چی په هغه سره زکاہ یا قربانی واجب کیربی، هغه شرعاً مالداره دی، هغه ته دا صدقه ورکول جائز نه دی، او دچا سره چی تردی کم مال وی هغه شرعاً غریب او دزکاہ مستحق دی، هغه ته دا صدقه هم ورکول کیربی.

(درمخختار ص ٩٩ ج ٢ و بحر ص ٢٢٣ ج ٢)

دنا بالغو کوچنیانو پلار که چیری مالداروی نو هفو کوچنیانو ته هم نه ورکول کیربی، لیکن که چیری اولاد بالغ وی او مالدار نه وی نو هغه اولاد ته یې ورکول کیربی. دارنگه دمالداره سپی بسحه (ماندینه) که چیری مالداره نه وی نو هغې ته یې هم ورکولی سی. (هدايه)

که چیری دنا بالغو کوچنیانو مور مالداره وی خو پلار یې مالدار نه وی، نو دده وبچیانو ته یې هم ورکولی سی. (درمخختار)

٩. سید او بنو هاشم ته (یعنی کم خلگ چی دحضرت علی ﷺ، حضرت عباس رض، حضرت جعفر رض، حضرت عقیل رض، یا دحضرت حارث رض بن عبد المطلب په اولاد کی وی) هفو ته دا صدقه ورکول جائز نه دی.

(شامی، هدايه، بحر، امداد الفتاوی)

١٠. خپل مور، پلار، نکیه،انا، ورنیکه، دمور یا پلارانا، او دارنگه نور لور قربیان دکمو په اولاده کی چی دی په خپله دی، هفوی ته دا صدقه ورکول درست نه دی. (هدايه ج ١)

دارنگه اولاد، لمسی، کروسی، کروسی، اونورو ته کم چی په خپله دده په اولاده کی دی، دا صدقه ورکول درست نه دی. (هدايه ج ١)
پاته نورو ټولو قربیانو ته یې ورکول جائز دی په دې شرط چی مستحق دزکاہ وی، بلکه دوی ته یې په ورکولو کی دوه چنده ثواب دی، یو دخیرات او بل دخپلو قربیانو سره دنبه سلوک کولو. (شامی ج ٢)

١١. فتوی پردي باندی ده چی دا صدقه دی کافر ته نه ورکول کیربی.
(شامی ص ٩٢ ج ٢ و در مختار ص ١٠٨ ج ٢ و امداد المفتیین ص ٤٢٤)

١٢. دچا دمزدوری یا دحق الخدمت په طور دا صدقه هم نسی ورکولی.

۱۳. دزکا او دنورو واجبو صدقو په شان ددې صدقې دادائیگی دپاره هم دا شرط دی چې دا دی یو مسکین فقیر ته په مالکانه ډول ورکول سی، چې هغه ته په دې کی هر ډول اختيار وي، دده دمالکانه قبضې خخه بغیر دا صدقه هم نسی ادا کیدلی.

(در مختار ص ۷۱۸ ج ۴ وامداد الفتاوی)

حکه نو دا په مسجد، مدرسه، شفاخانه، خاھان، پُل، یا دارنګه په یوه بله عمومی اداره کی ددې خرڅول جائز نه دی، دارنګه دیوه لا وارشه چا په کفن او دفن، یا دمړی طرف خخه په قرض ادا کولو کی هم ددې خرڅول نه صحیح کیږي، حکه چې هلتہ دیو فقیر مالک جوړیدل، او ده ګه په قبضې کی ورکول نه دی راغلی.

(کنز، بحر، هدایه)

په یوه داسی مدرسه یا انجمن وغیره کی ورکول چې هلتہ دا صدقه غریبانو ته په مالکانه ډول نه ورکول کیږي هم نه دی صحیح، بلکه هوری دکارګرانو په تنخواګانو، یا تعمیر او مرمت او نورو انتظامی مصارفو کی لګول کیږي، او دا جائز نه دی.

البته که چیری په یوه اداره کی غریبو طالبانو ته یا نورو مسکینانو ته خوراک او نور شیان مفت ورکول کیږي، نو هلتہ دا صدقه ورکول جائز دی. لیکن دا به هغه وخت ادا کیږي چې کله بعینه دا روپی، یا په دې سره رانیوں سوی شیان مثلاً خوراک، کتابونه، کپړۍ، دوا او نور غریبانو ته په مالکانه ډول مفت ورکول سی.
(امداد الفتاوی)

د تمليک حيله

البته که چیری پوست یو غریب یا مالدار ته، یا دپوست پیسي یو غریب ته، په مالکانه ډول په قبضه کی ورکول سی، او تصريح ورسره وکړي چې ته ددې په پوره ډول مالک یې، موب ته په دې کی هیڅ اختيار نسته، بیا هغه په خپلی خوبنۍ سره دا روپی په مسجد، مدرسه یا دیوی بلی عوامی ادارې دتعمیر، یا د هغه دکارګرانو په تنخواګانو او نورو کی د خپل طرف خخه ولګوی نو دا جائز دی.

مگر ياده دی وی چی د (حیله تملیک) په نوم سره چی کمه لو به په عام دول سره ترسره کیږي ده ګه په واسطه باندی دزکاډا په شان دا صدقه هم نه ادا کیږي، خکه چی عموماً چی چاته دا ورکول کیږي هغه په دې یقین لري چی ماته ددي مالل هیڅ اختيار نسته، که یې دخپل ځان سره کښې بدم نو خلګ به می ملامت کړي، ددې بیږي او شرم خخه هغه بیچاره دا روپی بیتره په چنده کې ورکوي، دا محضی په ژبه باندی ادا کول دی، په دې دول باندی نه هغه مالک کیږي، نه دورکوونکی صدقه ادا کیږي، ددې حیلې په واسطه داروپی دمسجد یا مدرسي په تعمیر او انتظامي ضرورياتو کې خرڅ کول جائز نه دی.
(امداد الفتاوی ص ٥٣٤ ج ٣)

متفرقی مسئلې

۱۴. بعضی خلګ د حیوان پوست دارنګه کارې چې په هغه کې چاپه ووهل سی او سوری پکښی جو پر سی، یا پر پوست باندی غوبنۍ پاته سی، چې ددې په وجه باندی پوست ته تاوان رسیږي، بعضی خلګ د پوست کښلو خخه وروسته ده ګه حفاظت نه کوي، په بې کاره ئای کې په غورخولو سره بالکل بې قيمته یا یې قيمت کم سی، دا تبول کارونه په اسراف او (تبذیں) فضول خرچی کې داخل دی، چې ددې خخه ممانعت په قرآن کريم کې راغلی دی، ددې وجی خخه پوست په احتیاط سره ساتل د ضائع کیدلو خخه یې محفوظ کول شرعاً ضروري دی.

۱۵. چاچې د قربانی پوست رانیوی، هغه ددې مالک سو، په دې هر قسم تصرف کولی سی، برابره خبره ده که یې دخپل ځان سره ایې بدی، اوکه یې خرڅوی او قيمت یې په خپل کار راولی. (امداد الفتاوی)

۱۶. د قربانی په غوښی کې چې کم خلګ شريک وي، هفوی په خرمنه کې هم دخپلی خپلی حصى برابر شريکان دی، یوه شريک ته دخپل ځان سره د خرمنی اپښوول د نورو شريکانو دا جازې خخه پرته، یا یې یو چاته ورکول جائز نه دی.

۱۷. که چيری یو شريک د پاته شريکانو خخه کم چې دده سره په حصه کې شريکان دی، ده ګه د خرمنی حصه په پيسو رانیسي نو اوس ټوله خرمن په خپل استعمال کې راوستل هیڅ پروا نه ورته لري، بیا که چيری دا شخص دا

خرمن په پيسو، يا دخوراك او چينياك دشيانو په بدل کي خرخه کري، نو دقيمت او مه ٧ حصه کمه چي دده خپله وه، دهفي صدقه کول ورباندي واجب دي، او پاته شپر ٢ حصي کمي چي يبي دشرکانو خخه رانيولي دي دهفو دقيمت صدقه کول ورباندي واجب نه دي، هغه په خپل خرخ کي استعمالولي سی.

(امداد الفتاوي ج ٣ ص ٥٧٥)

١٨. په ذکر سوو ټولو مسائلو کي چي کم احکام دپوست دي، همدغه احکام دھیوان دذبح کولو خخه وروسته دهفه دورپيو او وربنستانو هم دي.
او که يبي چيری ورپي يا وربنستان خرخ کړل، نوکم تفصيل چي دپوست دقيمت په اړوند بيان سو، هم دغه تفصيل دورپيو او وربنستانو دقيمت په اړوند هم دي.
مګر په ياد مو دي وي چي دقرباني دھیوان دذبح کولو خخه مخکي دهفه دورپيو يا وربنستانو پري کول جائز نه دي، که يبي چيری پري کري نو دهفه ورپيو او وربنستانو يا دهفو دقيمت صدقه کول واجب دي، په خپل استعمال کي يبي لګول جائز نه دي^(١)

(هدايه ، عالمگيري ، بحر ، شامي)

وَاللَّهُ أَعْلَم

* * *

پاڼۍ

---

(١). او وروسته تر حلالولو يبي بیا په خپل استعمال کي راوستلي سی لکه مخکي چي يبي
بيان تير سو. از مترجم

دەمپامىنۇ فەھرەست

صفحە	مضمون
	لومەرى رسالە
	دلىي اختر او قربانى احکام
۵	دەزى الحجى دىعشىرى فضائل
۵	دەتىشىق تكبير
۶	خبرتىيا
۶	داختر لەمۇئۇخ
۶	قربانى
۷	قربانى پەرچا واجب دە ؟
۷	دقربانى ورخ
۷	دقربانى پە بىلە كى صدقە او خيرات
۸	دقربانى وخت
۸	دقربانى خاروى
۹	دقربانى مىسنوئە طریقە
۱۰	دقربانى آداب
۱۰	متفرق مسائل
۱۱	دقربانى غوبىسە
۱۱	دقربانى خرمن
	دوھەمە رسالە
	رفع التلاھى عن جلود الاضاھى
۱۲	سوال او جواب
۱۲	دجواب خلاصە او لىنديز

فهرست

۲۵

صفحه	مضمون
۱۷	دپوست احکام
۱۸	دپوست دقیمت احکام
۱۹	صرف
۲۱	دتملیک حیله
۲۲	متفرقی مسئلی
	دریمه رساله دقربانی دخترمنی مسائل

* * *